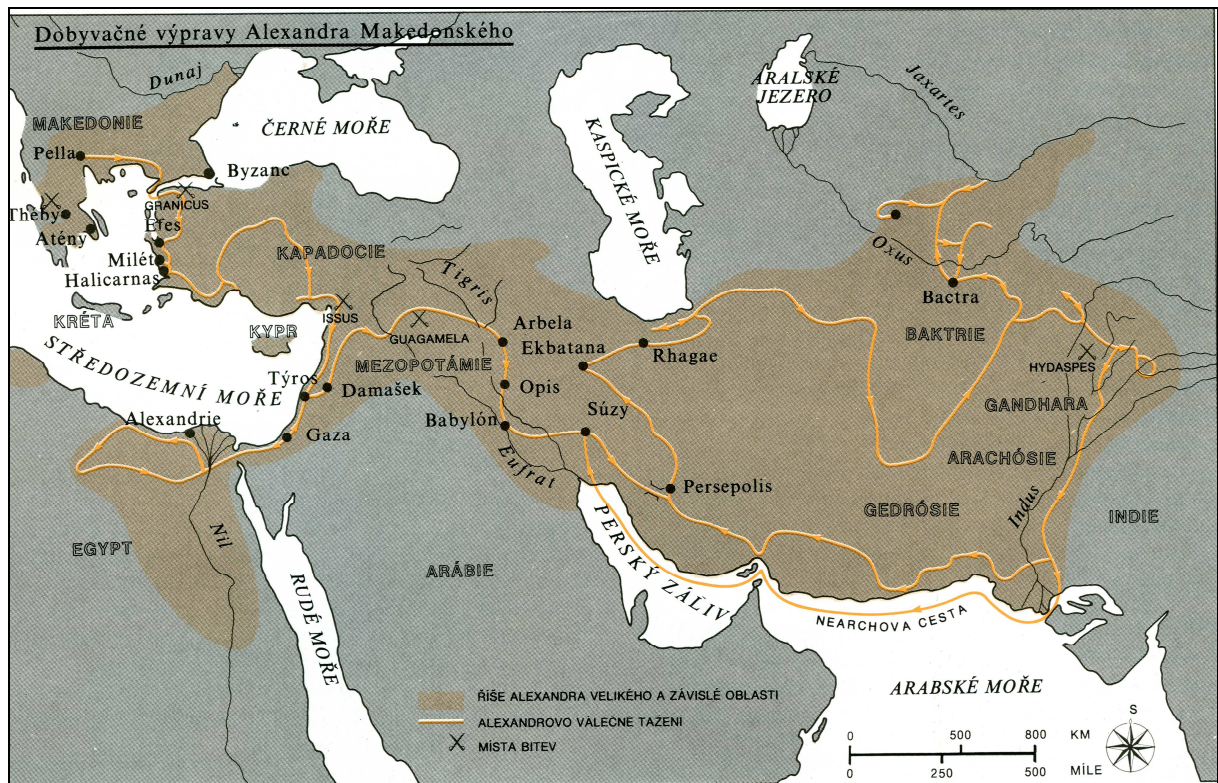

VÝPRAVY ALEXANDRA MAKEDONSKÉHO

Alexandrovo válečné těžení a rozsah jeho říše

Díky Alexandrově politice se proměnila nejen politická, ale také kulturní a náboženská mapa antického světa.

Zdroj: Oliphantová 1993: 112.

ŘÍM

Řím se stal centrem říše, která v době svého největšího rozmachu (poč. 2. – konec 3. století) zahrnoval území významné části Evropy, Malou Asii a severní pobřeží Afriky.

Zdroj: Oliphantová 1993: 120.

náboženství v době helénistické

helénistický náboženský systém

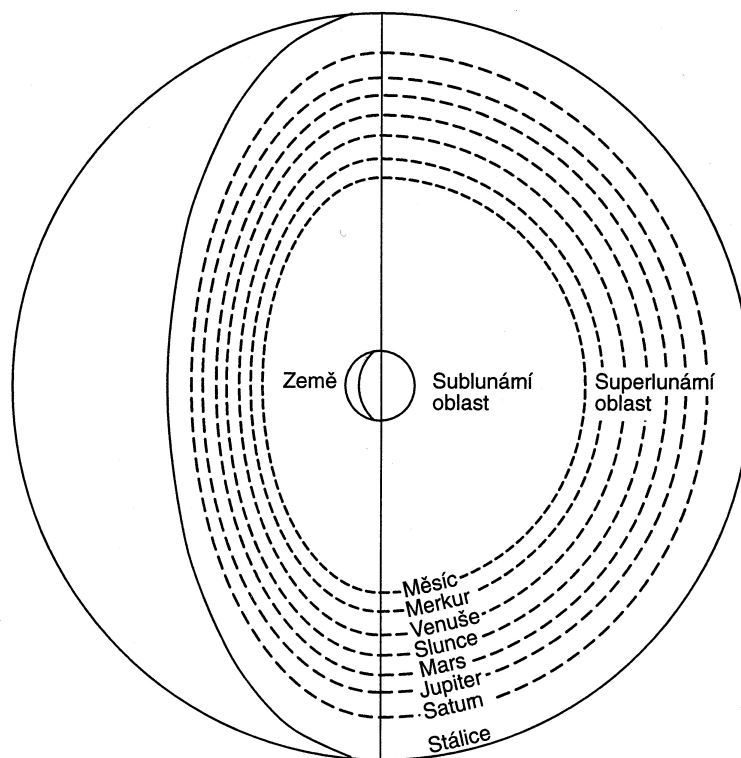
PROMĚNY SVĚTA

Helénistický svět: *koiné*, kosmopolitismus, ptolemaiovský systém, proměny ve sféře náboženství a filosofického myšlení.

Hra sympatie a antipatie, *Týché/Fortuna*, osud, bloudění, spása.

Helénistický náboženský systém – synkretismus:

...Tak jako Kréťané, kteří se stále jeden proti druhému bouří a vedou spolu války, ale když zaútočí vnější nepřítel, zanechají rozbrojů a spojí se – oni tonu říkají „synkretismus“, tedy „společné kréťanství“. (Plútarchos, *De Frat. Amor.* 19)

Ptolemaiovský kosmos

Zdroj: Martin 1997: 8.

ženská božstva v helénismu

Feminní aspekty helénistické zbožnosti

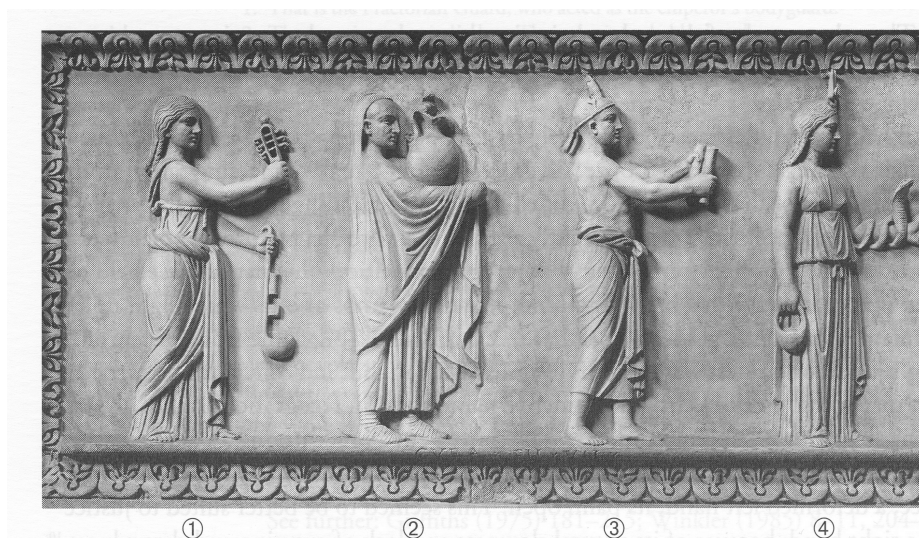
BOHYNĚ ÍSIS

Ísis

Kult původně egyptské bohyně se rozšířil na počátku helénistického období do většiny částí římského imperia v podobě mysterijního kultu, kdy byla zotožněna s Démétrou, Afrodítou a dalšími typologicky blízkými bohyněmi.

Zdroj: Kunsthistorisches Museum Wien, <http://www.khm.at>.

Kult bohyně Isidy

(1) žena nese *sistrum* – chřestítko (rituální hudební nástroj, zobrazovaný také přímo v ruce Ísidy) a *kyathos* – naběračku na posvátnou vodu; (2) kněz – nesoucí posvátnou vodu v nádobě (*hydria*) tak, aby se jí nedotýkal přímo; (3) *hierogammatheus* – posvátný písař, má pokrývku hlavy ozdobenou ptačím perem a nese psací nástroje; (4) žena, která má ruku ovínutou hadem a nese vědro (*situla*) s vodou

Zdroj: : Beard – North – Price 2003: II, 136.

ARTEMIS

Artemis

Helénistická socha bohyně, která byla s Isidou ztotožňována.

Zdroj: Kunsthistorisches Museum Wien, <http://www.khm.at>.

Senatus Consultum de Bacchanalibus, 186 př. n. l.

Nejstarší zachovaný nápis s usnesením senátu, jímž se pokusil zakázat bakchánalie jejichž součástí byly extatické rituály. Ozdobný rám pochází z roku 1727.

Zdroj: Kunsthistorisches Museum Wien, <http://www.khm.at>.

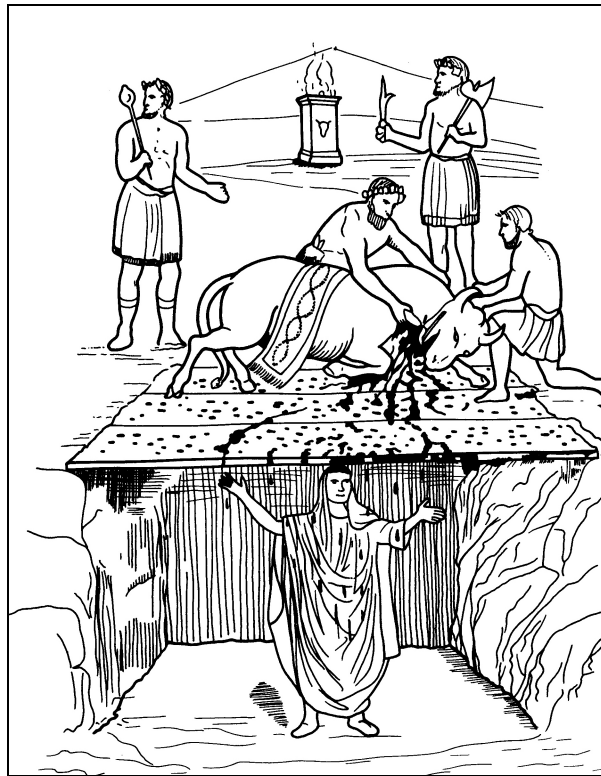

Kult bohyně Kybelé – kněz/gallus

Kult bohyně Kybelé, původně maloasijské bohyně, označované také jako Matka Bohů, svůj orientální původ dokládá také existencí zvláštního kolegia kněží zvaných *Galloi*. Ti se v extatické tanci sami zbavovali svého mužství. (1) hudební nástroje používané při procesích gallů – malé činely, bubínek a dvojité frýžská flétna; (2) pokrývka hlavy s medailonem s Attidem a Jupiterem/Diem; (3) dlouhé stavy vpletené do spletených vlasů kněze; (4) kropítko; (5) prsní štít s Attidem; (6) důtky s prstními kůstky pro sebemrskání; (7) krabička skultovními předměty – víčko může být odkazem na tajnou část kultu; (8) miska s ovocem obsahující mandle (které podle mýtu vyrašily z Attidovy krve po jeho vlastní kastraci); (9) ovinutý oděv připomíná spíše ženské než mužské šaty; (10) nápis z moderní doby.

Zdroj: Beard – North – Price 2003: II, 211.

Taurobolium

Zdroj: Turcan 1996: 50.

Oltář zasvěcený Mithrovi

Oltář zasvěcený Mithrovi s nápisem: „*DEO SOLI INVICTO MYTHRAE SAECULARI LITORIUS PACATIANUS BENEFICIARIUS PRO SE ET SVIS VSLM*“ (Bohu Mithrovi, Věčnému Nepřemožitelnému Slunci, Litorius Pacatianus, beneficiarius, za sebe a své ochotně věnoval)

Zdroj: Adkins – Adkins 1996: 157

Tauroktonie

Rituální scéna mithraistického kultu je obvyklou součástí mithreí. Mithra na ní zabíjí býka, jemuž z ocasu vyrůstá svazek obilí. Nad Mithrovým ramenem je havran, který často usedá na

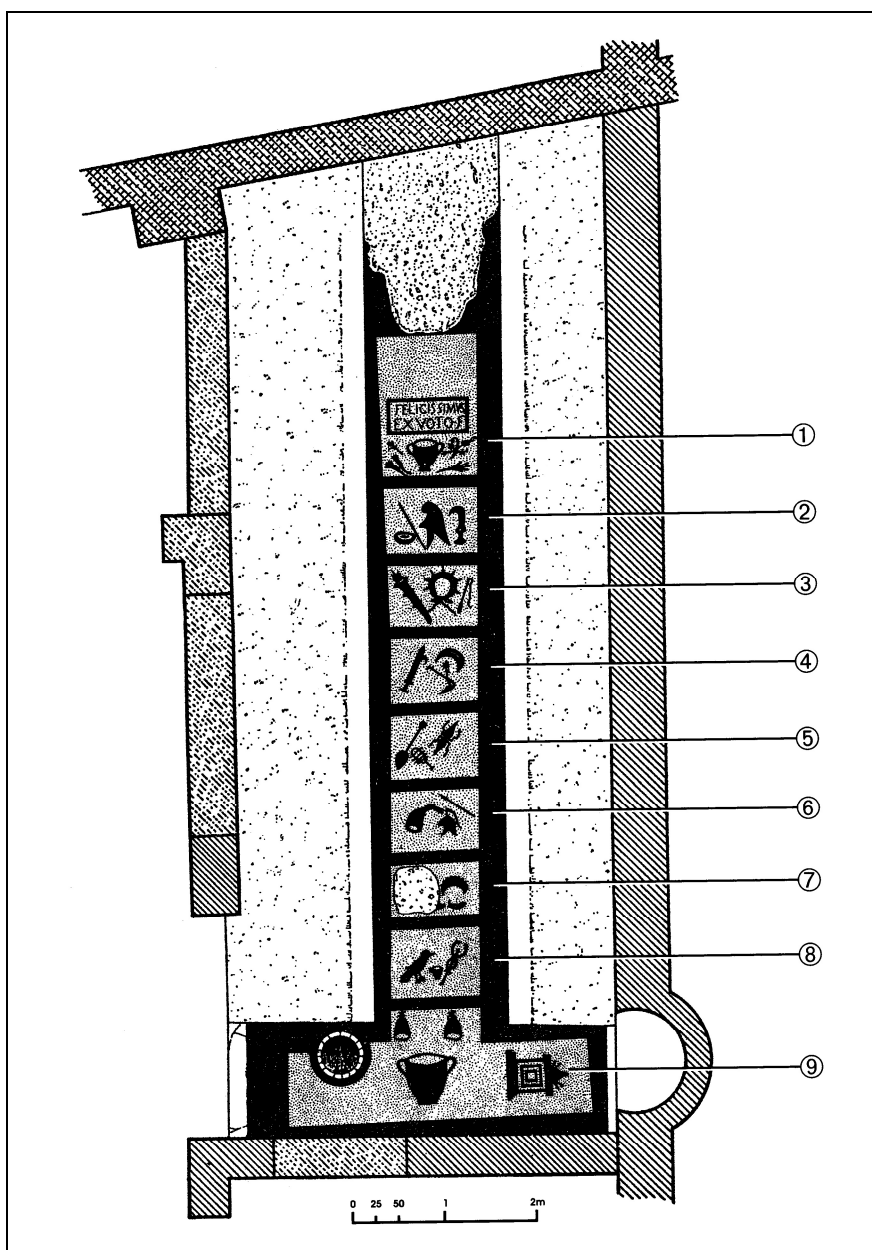

jeho plášť. Pod býkem je had a u nohou býka je pes, který olizuje krev vytékající z rány. Do genitálií býka se zakusuje štír. Po stranách stojí dva nosiči pochodní (Kautés pochodeň zvedá, Kautopatés jí míří k zemi). Obvykle je scéna rámována znamení zvěrokruhu, v horních rozích často obsahuje také slunce a měsíc. Interpretace je obtížná vzhledem k tomu, že není zachován mýtus, většinou se však orientuje na astrologickou symboliku, kterou potvrzují znamení zvěrokruhu přítomná prakticky vždy na vyobrazeních tauroktonie.

Zdroj: Turcan 2004: 53.

- Zdroj: Kunsthistorisches Museum Wien, <http://www.khm.at>.

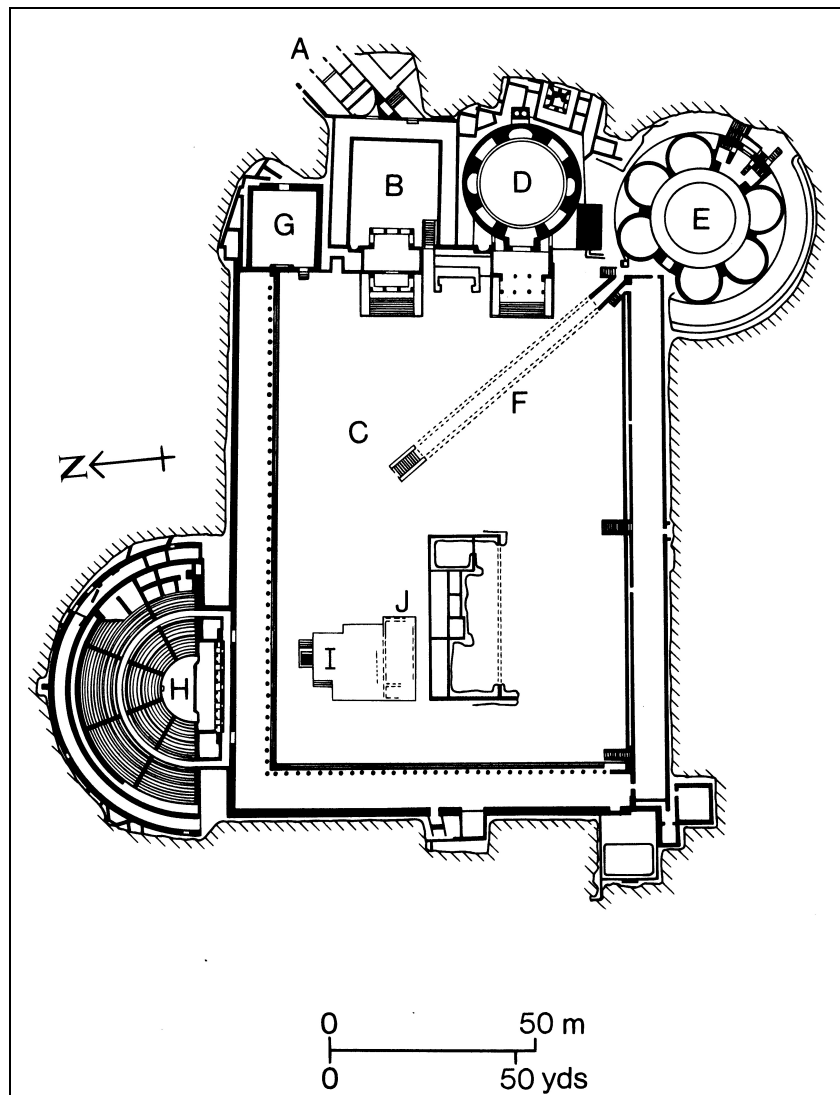

Mozaika z mithrea v Ostii (polovina 3. st.n. l.)

Mozaika znázorňuje jednotlivé stupně zasvěcení do mystérií a božstva, která jsou jejich patrony. Obvyklý sled jednotlivých stupňů: Havran, Ženich, Voják, Lev, Peršan, Sluneční běžec, Otec. Významné byly stupně Lva a Otce (jako nejvyšší). (1) Kratér po straně s ratolestmi, nad ním nápis „*Felicissimus ex voto f(ecit)*“. (2) Předměty symbolizující Orce, Mithrova čapka a Saturnův srp; (3) pochodeň Slunečního běžce, důtky a sluneční koruna; (4) Perský srp a kosa a měsíční srpek; (5) *sistrum* – chřestítko a Jupiterův hrom s úohnivou lopatou symbolizující stupeň Lva; (6) vojenské torna, martova helma a kopí; (7) ženich s lampou a Venušíným diadémem; (8) havran se šálkem a *caduceus* symbolizující Merkura; (9) kratér, oltář s planoucím ohněm, dvě perské čapky s hvězdami, symbolizující světloňoše Kauta a Kautopata.

Zdroj: Beard – North – Price 2003: II, 306.

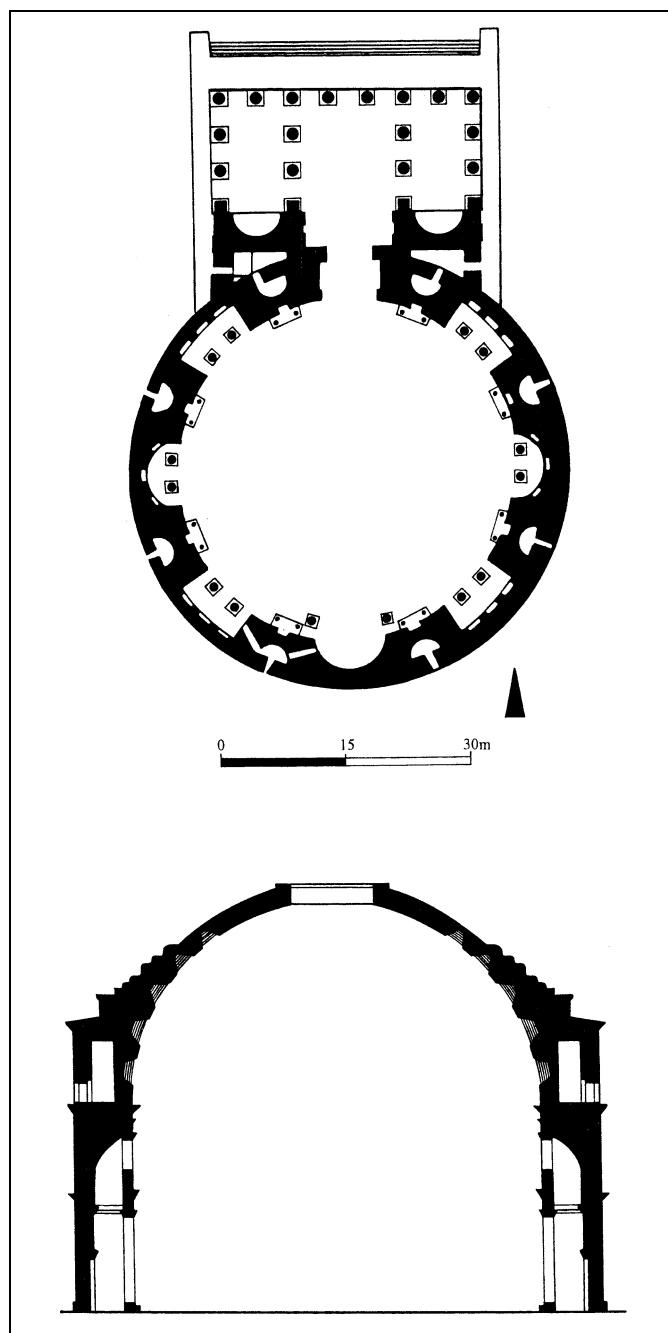

Asklépieum

Plán komplexu Asklépiovy svatyně v Pergamu, kde se podobně jako v jiných významných místech jeho kultu prováděla léčba inkubací, tj. ve spánku. Hlavním střediskem jeho kultu byl Épidauros. (A) Via Tecta – kolonáda; (B) nádvoří – propylaje; (C) rozsáhlé nádvoří; (D) chrám Dia- Asklépia; € nemocnice; (F) klenutý tunel; (G) knihovna; (H) divadlo; (I) posvátný pramen; (J) tři malé chrámy.

Zdroj: Adkins – Adkins 1996: 20.

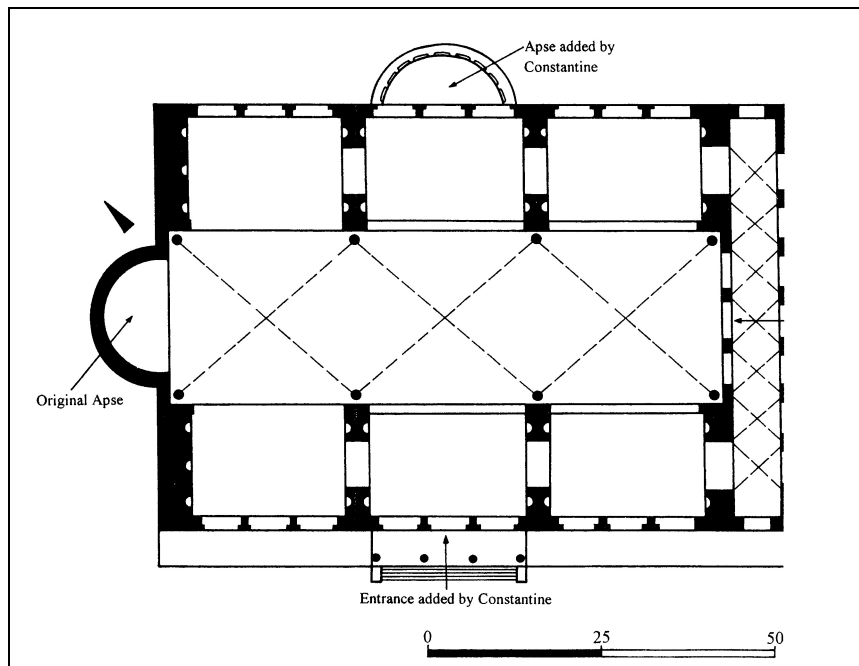
Panteon, půdorys a průřez

Neobvyklý typ stavby kombinuje tradice etruské a řecké architektury. Postaven za císaře Hadriána v letech 117-126/8.

Zdroj: Gates 2003: 369.

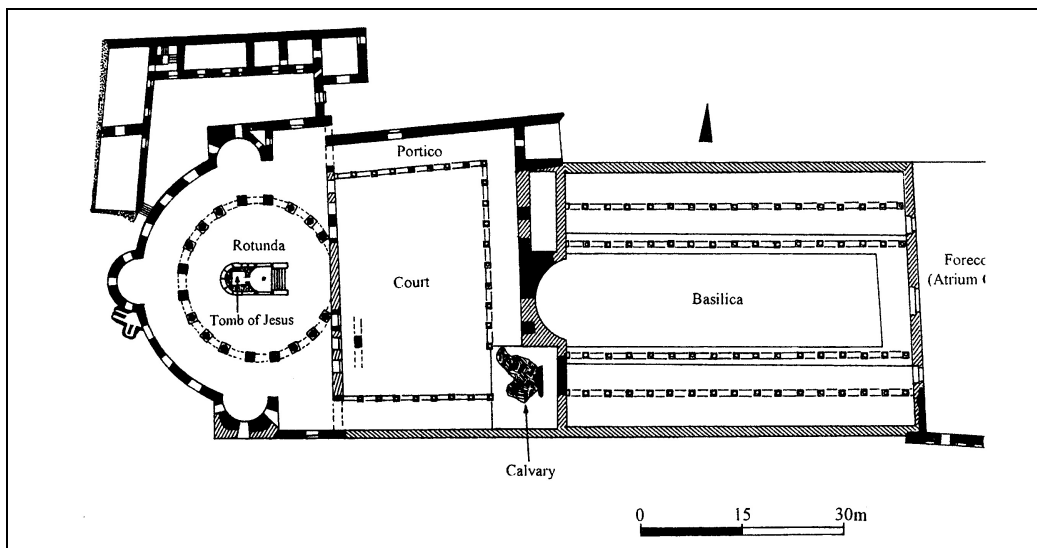
Vznik křesťanství

Basilika postavená Konstantinem a Maxentiem

Stavba začala v letech 306-10 a byla ukončena Konstantinem po roce 313. Měří 100x65 m.

Zdroj: Gates 2003: 404.

Chrám Božího hrobu v Jeruzalémě, rekonstrukce, 4. st.

Zdroj: Gates 2003: 408

Použité zdroje

- Adkins, Lesley – Roy A. Adkins 1996: *Dictionary of Roman Religion*, Oxford: Oxford University Press.
- Baring, Anne – Jules Cashford 1993: *The Myth of the Goddess. The Evolution of an Image*, London: Arcana Penguin Books.
- Beard, Mary – John North – Simon Price 2003: *Religions of Rome*, 2 vols., Cambridge: Cambridge University Press.
- Bianchi, Ugo 1976: *The Greek Mysteries*, [Iconography of religions XVII, 3], Leiden: E. J. Brill.
- Bouzek, Jan 2003: *Etruskové – jiní než ostatní národy*, Praha: Karolinum.
- Burkert, Walter 1987: *Ancient Mystery Cults*, Cambridge – London: Harvard University Press.
- Gates, Charles 2003: *Ancient Cities. The Archeology of Urban Life in the Near East and Egypt, Greece, and Rome*, London: Routledge.
- Guthrie, William K. C. 1993: *Orpheus and the Greek Religion. A Study of the Orphic Movement*, Princeton: Princeton University Press.
- Jesnick, Ilona Julia 1997: *The Image of Orfeus in Graeco-Roman Mosaic. An Exploration of the Figure of Orfeus in Graeco-Roman Art and Culture with Special Reference to Its Expression in the Medium of Mosaic in Late Antiquity*, [BAR International Series 671], Oxford: The Basingstake Press.
- Keller, Werner 1974: *Etruskové*, Praha: Orbis.
- Kerényi, Carl 1967: *Eleusis. Archetypal Image of Mother and Daughter*, [Bollingen Series LXV, Archetypal Images in Greek Religion vol. 4], New York: Bollingen Foundation.
- Marinatos, Nannó: 2000, *The Goddess and the Warrior. The Naked Goddess and Mistress of Animals in Early Greek Religion*, London: Routledge
- Martin, René et al. (eds.) 1993, *Slovník řecko-římské mytologie a kultury*, Praha: EWA Edition.
- Martin, Luther H. 1997: *Helénistická náboženství*, Brno: Masarykova Univerzita.
- Oliphantová, Margaret 1993, *Atlas starověkého světa*, Bratislava: Gemini.
- Price, Simon 2004: *Religions of the Ancient Greeks*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Simon, Erika 1981: *Die Griechischen Vasen*, München: Himer 1981.
-
- Turcan, Robert 1996: *Cults of Roman Empire*, Oxford: Blackwell Publishers.
- Turcan, Robert 2004: *Mithra a mithraismus*, Praha: Vyšehrad.
- Zaidman, Luise Bruit – Pauline Schmitt Pantel 2005: *Religion in the Greek Ancient City*, Cambridge: Cambridge University Press.

INTERNET

- <http://www.metmuseum.org/collections/>
- <http://www.khm.at>

